

Broedende **zeearend** heeft dynamiek en rust

In 2006 vestigde de zeearend zich als broedvogel in de Oostvaardersplassen. Inmiddels broeden er vier paren van deze spectaculaire roofvogel in ons land. Het gevolg van bescherming in het buitenland en de ontwikkeling van grootschalige, natte natuurgebieden bij ons. Zal de populatie nog toenemen? Ja, bij voldoende dynamiek en rust.

De zeearend heeft een groot verspreidingsgebied: van Groenland in het westen tot Kamtsjatka in het oosten. In de afgelopen eeuwen is de soort door sterke vervolging echter gedecimeerd en uitgeroeid als broedvogel in veel landen. Het dieptepunt van de Europese populatie was in de jaren zestig en zeventig. De voorzichtige toename in de eerste helft van de twintigste eeuw – als gevolg van wettelijke bescherming – sloeg toen om

in een sterke afname door het gebruik van persistente pesticiden in de landbouw. Dat had effect op de reproductie, maar ook op de sterfte onder volwassen vogels. Bij een traag reproducerende soort als de zeearend telt het wegvallen van adulte vogels zwaar. Na een verbod op het gebruik van de gewraakte middelen kon de populatie zich herstellen.

Noorwegen is zeearendland bij uitstek in Europa; hier broedt een derde van de Europese populatie. Die werd in 2006 op ongeveer 6000 paren geschat. Sindsdien is ze nog verder gegroeid. Dichter bij huis komen in Duitsland nu aanzienlijke aantallen broedende zeearenden voor: 600 paar in 2008. Die zijn te danken aan effectief beschermingswerk, tot en met het dag en nacht bewaken van de nesten. Dat was vooral nodig om het roven van eieren te voorkomen.

Lang alleen een wintervogel

Nog niet zo lang geleden was de zeearend bij ons alleen wintervogel, een situatie die vermoedelijk eeuwenlang heeft bestaan. Gebieden waar je er tot in de jaren zeventig met geluk wel eens een kon zien waren de kusten van de Zuiderzee (later Flevoland en de randmeren) de Veluwe en het zuidwestelijk riviereengebied. Vanaf de jaren tachtig is de zeearend sterk toegenomen als overwinteraar vanwege de toename van de populatie in Noord-, Oost- en Centraal-Europa. Zo telden we in de periode 1945 - 1978 niet meer dan één tot vier vogels per winter, maar al rond de zes in 1979 - 1996 en 15 tot 26 in de laatste tien jaar.

Het aandeel overwinterende zeearenden ten opzichte van de Europese populatie bleef wel enige tijd achter; vermoedelijk omdat de maximale draagkracht in de Oostvaardersplassen in de jaren tachtig was beperkt tot drie of vier vogels. Het gebied ontbeerde peildynamiek en de verlanding zorgde in de tweede helft van de jaren tachtig voor een star systeem. Pas nadat de Oostvaardersplassen deels werden drooggelegd en later het water weer werd opgezet, explodeerde de vegetatie van soorten als blaartrekkende boterbloem en moerasandijvie. Er was zóveel zaad beschikbaar dat er wel tot 150.000 wintertalingen op deze rijke dis afkwamen. Tegelijkertijd pleisterden er ook grote aantallen smienten en pijlstaarten. Met de watervogels stegen ook de aantallen zeearenden.

Nieuw: ze overzomereren!

Naast de Oostvaardersplassen hebben het Lauwersmeer en delen van de Delta (waaronder de Biesbosch) zich in de laatste twintig jaar ontwikkeld tot steeds belangrijker plaatsen voor overwinterende zeearenden. Ook daarbuiten worden steeds vaker zeearenden waargenomen. In veel gebieden blijven zeearenden echter maar kort hangen; deze gebieden zijn te klein, er is geen dynamiek en te weinig voedsel (watervo-

nodig

gels, vis). Bovendien is het er vaak te druk met mensen.

De toename van het aantal overwinterende – en vanaf 2004 ook overzomerende en lang verblijvende – zeearenden in geschikt broed-habitat was de prelude voor de vestiging als broedvogel in Nederland. Dat gebeurde in 2006, in de Oostvaardersplassen. Zeven achtereenvolgende jaren hebben de vogels hier met succes gebroed. In 2012 broedden er ook zeearenden in het Lauwersmeer, bij het Vossemeer (Flevoland) en in de Biesbosch. Hoewel een wijdverbreid geloof is dat de zeearend als broedvogel ‘terug is van weggeweest’, zijn er geen bewijzen dat de soort vroeger in Nederland heeft gebroed. Uit de perioden 4000 - 2000 v.C. en 500 v.C. - 1000 zijn wel vondsten bekend die er op wijzen dat de soort hier ’s winters voorkwam.

Zeearend heeft rust nodig

Zal de zeearend zich verder kunnen uitbreiden als broedvogel? Alle vier Nederlandse zeearendparen broeden in of nabij grootschalige natte natuurontwikkelingsgebieden; gebieden die zich de laatste decennia hebben ontwikkeld tot wat ze nu zijn.

Deze gebieden hebben ook als kenmerk dat er veel voedsel te vinden is in de vorm van herbivore watervogels en vis. Op meer plaatsen in Nederland lijken gebieden voor zeearenden geschikt, of zullen deze geschikt gemaakt worden. Maar getuige de ontwikkelingen in de Oostvaardersplassen is dynamiek in het systeem erg belangrijk; alleen dan zullen er situaties blijven bestaan waar zeearenden veel voedsel kunnen vinden.

De aanwezigheid van geschikte nestbomen is ook een belangrijke voorwaarde voor broedende zeearenden. Hoe belangrijk dat

is zie je in de Oostvaardersplassen. Het wilgenbos in het droge deel is hier in korte tijd verdwenen als gevolg van de overbegrazing, waardoor de zeearenden moesten uitwijken naar het natte deel, waar de bomen lager

zijn en de nesten kwetsbaarder voor uitwaaien.

Zeearenden hebben ook rust nodig, in een van recreatie gevrijwaard gebied. Als zeearenden gaan bouwen aan het nest is het nog zo vroeg in het jaar dat er nog geen sprake is van waterrecreatie: later in het voorjaar is dat wel anders. In de Biesbosch hadden de boswachters de handen vol aan het wegsturen van mensen die te dicht bij het zeearendnest kwamen. In ons dichtbevolkte land zal de recreatiedruk vermoedelijk toch de beperkende factor zijn voor een forse uitbreiding van het aantal zeearenden. Tenzij de zeearenden heel erg aan mensen gaan wennen of we meer gebieden gaan afsluiten. Maar dat laatste is als vloeken in de kerk. ●

